

ผลจากการพัฒนาประเทศแนวใหม่ ของสาธารณรัฐประชาชนจีน

สันติชัย อินทรอ่อน*

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา สาธารณรัฐประชาชนจีนถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งวัดด้วย GDP เติบโตอย่างต่อเนื่อง คือ ประมาณร้อยละ 9.3 ต่อปีต่อเนื่องกันเกือบ 20 ปี ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่ประเทศจีนได้กลายเป็นประเทศที่ร่ำรวยและมีแนวโน้มการก้าวสู่การเป็นผู้นำโลกแทนที่ประเทศอื่นอย่างเช่น อเมริกา หรือประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป (EU) นักลงทุนต่างแห่แหนเข้ามาลงทุนในประเทศจีนจำนวนมาก โดยในปี 2006 มีเงินทุนไหลสะพัดเข้าสู่จีนถึง 69,468 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹⁾ หรือสูงกว่าประเทศไทยกว่า 6 เท่า โลกกำลังหมุนเปลี่ยนจากเดิมที่เคยชินกันว่า "ในศตวรรษที่ 19 ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมหากอยากรวยต้องไปอังกฤษ ศตวรรษที่ 20 ต้องไปสหรัฐอเมริกา แต่สำหรับศตวรรษใหม่นี้ต้องมุ่งไปที่จีน"²⁾

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางการเติบโตที่รวดเร็ว แม้จะเพิ่มขึ้นชั้นกลางได้มากขึ้น แต่จากรายงานการพัฒนาคนในปี 2007/2008 ของ UNDP พบว่า จีนเริ่มประสบปัญหาหลายประการ คือ

ประการแรกคือ ช่องว่างทางรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจีนเริ่มกว้างมากขึ้น โดยหากจีนยังคงดำรงนโยบายช่วยเหลือคนบางกลุ่มให้ร่ำรวยก่อนแบบนี้ การสำรวจในปี 2004 พบว่าคนรวย 20% แรก ครอบครองรายได้ถึง 51.9% ขณะที่คนจน 20%ล่างสุด ครอบครองเงินเพียง 4.3% ค่าสัมประสิทธิ์จีนี (Gini Coefficient) ของประเทศจีนนั้นอยู่ที่ระดับ 0.469 (ของไทยอยู่ที่ 0.42) จึงกล่าวได้ว่าจีนยังประสบปัญหาหนักหน่วงในเรื่องการกระจายรายได้

*นักวิจัย สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1) ข้อมูล FDI จาก world investment report 2007. ของ United nations conference on Trade and Development

2) วรินทร์ ลิ้มทองกุล. 2546. โลกเปลี่ยนช้า. ผู้จัดการ (มกราคม)

3) ครั้งหนึ่ง ปิโอดีโกล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เคยเปรียบเปรยเพื่อตอบโต้นักธุรกิจฝรั่งเศสซึ่งกล่าวหาจีนว่าเป็นผู้ทุบตลาดสิ่งทอว่า "กว่าจีนจะซื้อเครื่องบินโดยสารอย่างแอร์บัส A380 ได้สักลำหนึ่ง ก็ต้องแลกด้วยหยาดเหงื่อและแรงงานจากลูกหลานชาวจีนในการผลิตเสื้อเชิ้ตกว่า 800 ล้านตัว"

4) วรินทร์ ลิ้มทองกุล. 'จีน' กับการขาดดุลวัฒนธรรม นิตยสารผู้จัดการ. (พฤษภาคม 2549)

ประการที่สอง คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษเพิ่มสูงขึ้นจากการผลการเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็ว เพราะแม้ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจะสามารถก้าวมาเป็นยักษ์ใหญ่ทางเศรษฐกิจอันดับที่ 4 ของโลกรองจากสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และเยอรมนี แต่สิ่งที่จะต้องแลก คือ ทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมลง นอกจากนี้การพัฒนาที่เติบโตผลักดันให้จีนต้องใช้พลังงานจำนวนมากจากฟอสซิล เช่น ถ่านหิน และน้ำมัน ซึ่งเฉพาะถ่านหิน จีนใช้ถึง 63.3% ของพลังงานทั้งหมด ทำให้จีนมีคาร์บอนไดออกไซด์ในปี 2004 ซึ่งเป็นตัวการนำไปสู่ปัญหาโลกร้อนเป็นอันดับ 2 (5,007.1 เมกะตัน) ของโลกรองจากสหรัฐ (6,045.8 เมกะตัน) และคาดว่าภายใน 1-2 ปีนี้จีนจะกลายเป็นอันดับ 1 แทนที่ในที่สุด ดังในรายงานของวารสารเสี่ยวตัง (Xiaokang) ซึ่งได้ทำการสำรวจความสะอาดสบายของกนจีน โดยพบว่าในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาชาวจีนส่วนใหญ่ให้คะแนนดัชนีด้านสิ่งแวดล้อมต่ำสุดในจำนวนดัชนีทั้งหมด 11 ตัวที่ใช้วัด

ประการที่สาม การที่จีนมีระดับการเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วมาก ปัจจัยที่กำหนดให้เป็นอย่างนั้นเนื่องจากนโยบายการเปิดประเทศ และจำนวนประชากรที่มากเป็นอันดับหนึ่ง การดูแลประชากรในประเทศให้ทั่วถึงและเท่าเทียมเหมือนอย่างครั้งเป็นแบบคอมมิวนิสต์คงไม่สามารถดำเนินได้ต่อไป ปัญหาที่จีนกำลังเผชิญ คือ การประกันสังคมให้กับทุกคนเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขในระดับพื้นฐานอย่างไรให้ได้อย่างทั่วถึง และความสามารถในการบริโภคของประชาชน ซึ่งกำลังเกิดภาวะอุปทานล้นเกินในสินค้าหลายชนิดไปแล้ว

ประการที่สี่ สำหรับผู้นำจีนแล้ว จะต้องการยกระดับตนเองไปสู่การเป็นประเทศที่สร้างนวัตกรรมมากกว่าการเป็นเพียงโรงงานประกอบสินค้าให้กับโลกเท่านั้น³⁾ แต่สิ่งที่จีนขาด คือ ทุนทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมของจีนกำลังถูกแทรกแซงด้วยวัฒนธรรมแบบเกาหลี กระแสบริโภคนิยมในระบบทุนนิยมจากร้าน KFC หรือพิซซ่าฮัท หรือแม้แต่คูเลหนังสี⁴⁾ ซึ่งมีสัดส่วน 10 ต่อ 1 คือ จีนนำเข้าลิขสิทธิ์หนังสือจากต่างประเทศมาตีพิมพ์ 10 เล่ม ขณะที่มีการส่งออกลิขสิทธิ์หนังสือตนเองไปพิมพ์ต่างประเทศได้เพียง 1 เล่มเท่านั้น

ทางออกและแนวทางการพัฒนาประเทศจีนแบบใหม่

ในปัญหาทั้งสี่ประการข้างต้น ดูเหมือนจีนเองก็พอจะรับรู้กับปัญหา และเตรียมการวางแผนบางอย่างไว้บ้างแล้ว โดยหลังจากประธานาธิบดีเติ้งเสี่ยวผิง ผู้นำรุ่นที่ 2 ของจีน เปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนาประเทศจีนด้วยการเปิดประเทศสู่โลกภายนอก และนำนโยบาย 4 ทันทสมัย อันประกอบด้วย การพัฒนา คำนวณกรรม อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการป้องกันประเทศมาใช้ เติ้งเสี่ยวผิงได้ให้แนวทางในการพัฒนาสังคมจีนว่าต้องเป็น "สังคมเสี่ยวคัง" (Xiaokang) อันหมายถึง ความมั่งคั่งเล็กๆ ในสังคม เป็นภาวะที่สังคมใช้ชีวิตอย่างสบาย อันเป็นสังคมที่ถัดจากโลกพระศรีอารีย์ไปอีก เพื่อแสดงถึงรูปแบบการพัฒนาประเทศจีนในยุคใหม่ ที่คอยกระตุ้นให้ชาวจีนทั้งหลายในการก้าวเดินสู่เส้นทางแห่งความทันสมัยและเจริญรุ่งเรือง เป็น ความทันสมัยแบบจีน

ในระยะเวลา ต่อมาเติ้งเสี่ยวผิงได้กล่าวถึงสังคมแบบเสี่ยวคังให้ชัดเจนเพิ่มขึ้นว่า คือ ระดับของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวประชากร (GDP per capita) ของจีนจะเท่ากับระดับที่พบได้ในประเทศโลกที่สามที่เจริญแล้ว คือ 1,000 เหรียญสหรัฐฯ นับตั้งแต่บัดนั้นมาสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ยึดแนวคิดการยึดตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ตามมาตรฐานของตะวันตกว่า ตัวเลขการเจริญเติบโตของจีดีพี ยิ่งสูงมาก หมายถึงประเทศในแต่ละปีมีระดับการพัฒนาเป็นแนวคิดที่ผู้นำจีนเชิงเจ้าหมิ่น ยึดถือและปฏิบัติตาม ซึ่งในยุคของเจียงเจ๋อหมิ่นนี่เองที่ทำให้ GDP สูงถึงระดับ 1,000 เหรียญฯ ต่อคนตามที่ต้องการ

การผ่านวิกฤติการเงินของเอเชียในปี ค.ศ. 1997 การแพร่ระบาดของโรคซาร์ส โรคไข้หวัดนก โดยยังคง GDP ไว้ให้เติบโตถึงร้อยละ 9.1 ในปี 2003 และตัวเลข GDP ที่เติบโตเฉลี่ยช่วง 15 ปี (1990-2005) ที่ร้อยละ 8.8 ต่อปี และประสบความสำเร็จ ทำให้คนจีนมี GDP ต่อหัวเพิ่มเป็น 6,757 เหรียญฯ ทำให้คนจีนปัจจุบันไม่ได้ตื่นตื่นกับตัวเลขเหล่านี้มากนัก

สภาวะที่เกิดขึ้นเป็นแรงกดดันให้ผู้นำของจีนยุคใหม่ ทั้งหูจิ่นเทา และ เวินเจียเป่า ต้องเปลี่ยนแนวทางการตีความคำว่า "เสี่ยวคัง" เสียใหม่ เพราะแม้จีนจะมีเศรษฐกิจที่เติบโตสูงแต่ประชาชนจีนยังคงอยู่อย่างหวาดผวากับโรคร้าย ความไม่ปลอดภัยในชีวิต ความแตกต่างทางรายได้ในสังคม ฯลฯ คนจีนรุ่นใหม่เริ่มตระหนักแล้วว่า "ความอยู่ดีกินดี" ไม่จำเป็นต้องมี GDP อยู่ในระดับสูงอีกต่อไป

นิตยสารธุรกิจหนานเฟิงซวง ฉบับเดือนธันวาคม ค.ศ.2003 ได้รายงานไว้ว่า "จีนมิได้ลุ่มหลงในตัวเลข GDP แล้ว

และปีนี้ (ค.ศ.2004) จีนจะเข้าสู่ยุคใหม่โดยจะเป็นยุคที่ผู้นำรุ่นใหม่ต้องเลิกยึดแนวทางเดิม ๆ ในการวัดการเติบโตแต่เพียงปริมาณเพียงอย่างเดียว เพื่อเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาโดยต้องการรักษาความสมดุลระหว่างการพัฒนาเมืองและการพัฒนาชนบท การพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมควบคู่กันไป

ทั้งนี้ เป็นที่ทราบกันดีว่า ระบบทุนนิยมในแนวคิดตะวันตก ที่จีนนำมาใช้เป็นระบบการเน้นการเติบโตที่พยายามทุกวิถีทางที่จะหลีกเลี่ยงวัฏจักรแห่งความชบเซาทางเศรษฐกิจ (เหมือนอย่างสหรัฐอเมริกาที่พยายามใช้การบุกกรุกอิรักเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของประชาชนต่อความล้มเหลวในการแก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจ) และเป็นระบบที่ดึงดูดเอาทรัพยากรของโลกมาใช้มากเกินไป

ผลการสำรวจเกี่ยวกับความสุขของชาวจีน

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (The National Bureau of Statistics) ได้กำหนดร่างดัชนีวัดความสุขของชาวจีน ในปี ค.ศ. 2006 โดยมองในปัจจัยที่อยู่นอกเหนือจากด้านเศรษฐกิจ และพยายามผสมรวมด้วยกันระหว่างการผลักดันให้เศรษฐกิจของจีนเติบโตขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็เพิ่มเติมความสำคัญเกี่ยวกับการสร้างสังคมแห่งความกลมเกลียว (Harmonious Society) ความสามัคคี ความพอเพียง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อชดเชยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะขณะที่สังคมกำลังเปลี่ยนผ่าน ประเทศจีนก็มีจุดประจวบในเรื่องกับดักการพัฒนา (Development Trap)

การสำรวจในปี 2005 โดยใช้ดัชนีวัดความสุข (Happiness Index) วัดความคิดเห็น พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของคนที่ไม่มีความสุขคิดว่า ความยากจนควรเป็นสิ่งที่ต้องแก้ไข โดยมาจากคนในเขตเมือง 54.6 % และ 66.4 % มาจากในเขตชนบท โดยคนกลุ่มนี้คิดว่าความยากจนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พวกเขาไม่มีความสุข ซึ่งหากเปรียบเทียบกันระหว่างคนเมืองที่รู้สึกไม่มีความสุขแล้ว สาเหตุสำคัญของพวกเขาคือ การขาดที่อยู่อาศัย สมาชิกในครอบครัวว่างงาน และปัญหาความไม่พอใจในงานที่ทำอยู่ ขณะที่คนในเขตชนบทนั้นรู้สึกไม่มีความสุขเนื่องจากสุขภาพไม่ดี ปัญหาของเด็ก ๆ และการขาดทักษะ การสำรวจดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงว่า หากครอบครัวอบอุ่น (Family Harmony) สุขภาพดี และมีเงินที่พอเพียงแล้ว 3 ปัจจัยนี้แหละที่นำไปสู่ความสุข

ในเมือง 52.9 % และ 44.8 % จากทั้งหมดรู้สึกมีความสุข ถ้าครอบครัวอบอุ่น และสุขภาพของคนในครอบครัวดี เป็นประเด็นหลักที่สำคัญของความสุข แต่ในชนบทแล้ว 60.3%

และ 58.2 % ของคนเหล่านี้รู้สึกมีความสุขกับสิ่งนี้เช่นกัน

น้อยกว่า 30% ของคนที่มีความสุขกล่าวว่า พวกเขาคิดว่า ความยากจนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชีวิตไม่มีความสุข คนในเมืองรู้สึกมีความสุขเพราะพวกเขามีเพื่อนที่ดี มีกิจกรรมยามว่าง และมีงานที่ดีทำ ขณะที่คนในชนบทรู้สึกมีความสุขเพราะพวกเขามีเด็กที่เชื่อฟังและรักษาสัญญา (pious and promising children)

ในปี 2005 นั้น 73.7% ของคนที่ตอบการสำรวจคาดหวังเกี่ยวกับอนาคตว่าจะมีสิ่งดีๆ เกิดขึ้น และคิดว่าชีวิตของพวกเขาจะดีขึ้นแน่ มีเพียง 3.5% ของคนทั่วไปที่รู้สึกมองโลกในแง่ร้าย (pessimistic) ในขณะที่ปี 2004 มีคนคิดแบบนี้ถึง 7%

ถ้าค่าการมองโลกในแง่ดีมีค่าเท่ากับ 5 แล้วในปี 2005 คนที่มองโลกในแง่ดีมีระดับอยู่ที่ 3.88 สูงกว่าในระยะ 4 ปีที่ผ่านมาคือ 3.8 ในปี 2002 3.82 ในปี 2003 และ 3.8 ในปี 2004 ตามลำดับ

แผนในปีหน้า

เกี่ยวกับแผนในปีหน้า ความคาดหวังโดยทั่วไปของคนในชนบทและเขตเมืองต้องการแสวงหาความก้าวหน้าในการทำงาน 46.1 % ของคนเมืองหวังว่าจะเปลี่ยนงานหรือได้รับการเลื่อนตำแหน่งในงานที่เป็นอยู่ปัจจุบันในปีหน้า ขณะที่ 26.8 % ของคนชนบทวางแผนจะออกจากเมืองที่ตนเองอยู่ไปหางานทำ และ 23.1% ของคนชนบทแสดงความเห็นว่า พวกเขาจะต้องทำงานหนักกว่านี้ในปีหน้า

พิจารณาจากแผนในปีหน้าของพวกเขาทั้งหลายแล้ว

จะเห็นความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างคนเมืองและคนชนบท อย่างเห็นได้ชัด เพราะขณะที่ 25.1% ของคนเมืองวางแผนท่องเที่ยวในปีหน้าแต่มีเพียง 5.3% ของคนชนบทเท่านั้นที่วางแผนเช่นนี้ นอกจากนี้จะพบว่า 10.1% และ 18.1% ของคนเมืองต้องการซื้อรถและอาหารที่มันท์ในปีหน้า แต่มีเพียง 3.2% และ 11.8% ของคนในเขตเมือง ต้องการทำเช่นเดียวกัน 8.1% ของคนเมืองต้องการซื้อประกันชีวิต ขณะที่ มีเพียง 5% เท่านั้น ที่คนชนบทต้องการซื้อ

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม กลายเป็นปัจจัยที่ชาวเงินส่วนใหญ่พอใจน้อยที่สุดติดต่อกัน 3 ปี โดยในปี 2007 การสำรวจเกี่ยวกับ "สังคมสีเขียว" ซึ่งครอบคลุมความบันเทิง อาหาร การบริการสาธารณะ ที่อยู่อาศัย สุขภาพ สิ่งแวดล้อม การศึกษา การบริโภค ความปลอดภัย สันติ และความสุข ทุกดัชนียังคงอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งยังอยู่ในระดับน่าเป็นห่วงจากอันตรายของมลพิษซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมาหลายปี ตัวอย่างสำคัญ เช่น ทะเลสาบ Taihu ทะเลสาบขนาดใหญ่ 1 ใน 3 ของประเทศจีนและเป็นแหล่งน้ำจืดขนาดใหญ่สำหรับการผลิตน้ำดื่มกับคนที่อยู่ในเมืองเซี่ยงไฮ้ เมืองเจียงซู และมณฑลเจ้อเจียง (Shang hai Jiangsu and Zhejiang) มีสาหร่ายสีเขียวและกลิ่นของน้ำเสียจากปฏิกูลที่ไหลมาจากเขตเมืองและหมู่บ้าน และการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเคมีและอุตสาหกรรมหล่อคไฟ ซึ่งได้เพิ่มมลพิษด้วยการปนเปื้อนไนโตรเจน และฟอสฟอรัสในแหล่งน้ำขนาดใหญ่